

לכ' הרב יהושע ענבל שיחי'
שלו' וברכה

קראתי את מאמר הביקורת שלך על ספר החזו"א של בראון, וחושבני שהוא מאמר יסודי מאוד וזהו אמנם תכלית הביקורת שאפשר להעביר על בראון אבל האמת ניתן לומר שהתאכזבתי, ולא רק מנוסח הביקורת אלא ובעיקר מהתוכן, ואבאר כוונתי.

תחילה נתמקד בנוסח המזלזל והקטלני – אם ניתן לומר כך- על מחבר הספר וכל השייך לו, ואף שבסופו ישנה הצטדקות שאין הכוונה אלא למוריו וחבריו של בראון אי"ז מספיק כלל והנוסח של הביקורת מלווה את הקורא בהרגשה קשה כי לעולם א"א לחשוב באופן עניני על צורת החיים הנדרשת ע"פ התו' וכיון שהציבור החרד לדבר ד' הוא לכאול המתיימר ביותר לייצג צורת חיים זו הרי כל אחד שנולד למסגרת זו וחונך באופן זה ה"ה מחוייב ליישר קו חשיבתו עם המוסכמות המקובלות ללא נטות ימין ושמאל, ולא עוד אלא כל שמעלה נקודת כיון מחשבה אחרת אף כשהוא נסמך על אילנות גדולים ה"ה ממחריבי התו' ומעוקרי', ועולה בזיכרוני מה שכתב הנצי"ב בהקדמה להעמק דבר בראשית כי בבית שני היו אנשים חכמי התו' יראים ושלמים אבל חשדו בכל מי שאינו הולך בדרכם כי הוא צדוקי ואפיקורס וזהו שנאת חנם שע"ז חרב הבית ועד עתה כאלפים שנה עוד לא נתקן דבר זה והרי הוא עומד בשימומו.

אף שצורת ההחלטות של בראון יש בהם הרבה כדי לבקרו וניכר בהם הנוסח המחקרי האונברסטאי שיש בו הרבה מהחיסרון אבל חושבני שבפרספקטיבה כוללת אין ספק שבמש"כ החזו"א לענין ידיעת החכמים באופיים האמיתי הרי בראון קרוב לאמת לאין ערוך מספרי הביוגרפיות החרדיות שבאמת הפכו את החזו"א לאדם שמימי הסותרת מלכתחילה את המטרה שהיא ללמוד מדרכיו, [באופן אישי מעיד אנכי כי בראון נתן אופצי' הרבה יותר (למי שבאמת רוצה) לגדול ולהידמות לחזו"א וזהו הלא המטרה].

לעצם הענין עד כמה אפשר לחקור אחר החכמים אני חושב שהדבר נתון במתח תמידי ללא הכרעה ואף שבראון נטה יותר לצד השני היינו לגשם את החזו"א כאחד האדם, אבל אתה נתת יותר ערך לצד השמימי שאינו אמיתי כלל, כתבת שהחזו"א לא הי' ככל אותם הצעירים באירופה שנסחפו ע"י זרמי השעה, ואני שואל וכי בהיותו בן 15 כבר הי' חזו"א שא"א הי' להזיזו והלא בדברך אלה חזרת לדברי לוין [בהמעין] שהחזו"א הי' קדוש מרחם [זה נלמד מתוך דבריו שם] דבר שאם הוא נכון הרי ביטלנו מלכתחילה את דברי החזו"א ללמוד את אופים האמיתי של החכם.

כמו"כ אתה מתעסק בביקורת על נושאים שאינם מהותיים כלל כידע היסטורי שלעולם אינו 100% ובסה"כ יש להעריך את המידע של בראון ביחס לספרים אחרים שחלקם הנסתר רב על הגלוי וחלקם נסחפים בדמיון השמימיות כידוע, וכמה שמחה ראיתי בדברך על מציאתך [אולי מאוצה"ח] בחזו"א שהביא דברי הגר"ז אף שאין הדבר משנה כמלא נימא את מסקנת בראון שהיא ידועה ג"כ לכל צורב שאין החזו"א נטה לעיין וללמוד בתורת הגר"ז [ובדרך כלל כן הוא דרכו כלפי אחרונים אלה שמביאים בפעמים בודדות וחולק עליהם כידוע ללומדים בספריו].

כשאנו יורדים לעומק הענין האם ניתן להעריך את דעתם של החכמים אני חושב שבענינים כלליים הדברים ניתנים למחקר גם לאלה שלא הגיעו למעלתם בתו' ושאר גדלויות, כוונתי דאף שלענין החלטות פרטיות לעולם א"א לדעת מכלל השיקולים שהביאו להכרעה כזו או כזו אבל באופן כללי הדברים נתנים להערכה, דוגמא הנה נטיתו של החזו"א להחמיר בנושאים הלכתיים וכן בנושאים השקפתיים דבר ברור הוא שבא הוא מחמת אופיו וכמ"ש הוא ז"ל באגרותיו שמטבעו נוטה הוא לראות כל דבר כחמור, ואין אני חושב שהוא קנין אישי של עבודה עצמית משתי סיבות, האחת מפני שכבר מספרו הראשון שהוציא בגיל צעיר יחסית אנו רואים בבירור נטי' זו אף שבדרך הלימוד ישנם שינויים מהותיים בין ספריו אלה לספרים המאוחרים יותר, שנית מפני שאין הענין נתון לעבודה עצמית וכמה ראינו מגדולי התו' בכל הדורות שהי' להם נטי' להקל על אף גדלותם העצומה, כמו"כ יסוד

הערכים של החזו"א כמעט ברור הדבר שהוא ע"פ חינוכו וכפי שאנו רואים כמה טרח להעמיד דברי הגר"א ודברי רבותינו שעל ברכיהם גדל, ולא העמיד כלל דברי חכמי הספרדים בדורות האחרונים במקצועות ההלכה, ולא דברי חכמי החסידים ובעלי המוסר במקצועות ההשקפה, ולא דברי חכמי הדעת בפילוסופיה או בקבלה במצוות ידיעת ד', והרי האדם שרוצה לדעת את דרכו בעבודת ד' ועומד לפניו דרך החזו"א חייב לשפוט ע"פ מידתו שלו וזהו חלקו הגדול של בראון בספרו.

כהנה וכהנה ניתן להרחיב בדברים וההסתר בזה רב על הגלוי ומ"מ אומר לך האמת אנכי אברך מב"ב נכד לאחד מתלמידי החזו"א שגדלתי על תורתו קדושתו וגדולתו של החזו"א ועם כ"ז הנני מוצא לנכון כי הרוצה להתקרב לאמת מחויב הוא להעמיד את השיטות והזרמים ביהדות עם מנווטי דרכם בראית מבט שלו והלא כל אחד ולהכריע מהי הדרך הנכונה יותר עכ"פ לגביו להביאו לתכלית וזהו חובתו בעולמו [ובזה אפשר להעריך את בראון שלא כתב כמעט נטית לבו בהציגו את הענינים הנידונים אף במקומות שאפשר להעריך שהי' משוחד בדעותיו].

נ. ב. הנני לציין כי בנושאים מהותיים נכשלת מאוד, כגון בענין הסתירה בדברי החזו"א בעניני ביטחון - אם האדם הפשוט נתון תחת הטבע והמקרה או לעולם לא כמ"ש באמו"ב שאין המקרה אדוני' לנו- ושהיא סתירה גדולה ועצומה כמעט ללא תשובה וכמה כואב לי לראותך פוטר הדברים במחי יד שאינם מיישבים הענין הזה במאומה [ולהערכת י זהו כתוצאה מהחינוך להסכים באופן מוחלט עם המקובלות ולהסיר מהלב כל אפשרות של דיון פנימי אפי' בדברים מהותיים בעיקרי היהדות], עוד בנושא הקבלה שגם אתה נסחף אחר השמימיות המרווחת אצלינו כאילו כל גדולי הדור יש להם ידיעה נרחבת בקבלה ומי שקצת טעם מסתרי תו' אלו יודע כי הלימוד בזה הוא לימוד של שנים רבות בעמל עצום וכמו שמצינו אצל הגר"א וכל גדולי הקבלה וכבר העיד החזו"א שלימוד הקבלה יותר קשה מלימוד הנגלה ואם על לימוד הגמ' ופוסקים כתב באמו"ב שא"א לקנותם אלא אחר שנים רבות של לימוד נמרץ בעיון רב וודאי כ"ש בקבלה הוא ואיך אפשר להסיק כי מחמת שראו את החזו"א מעי' באיזה ספרי קבלה שהי' לו בזה יד ורגל? [כן יש ללמוד מכל תלמידי החזו"א שלא נטו כלל ללימוד הקבלה ואילו הי' החזו"א עוסק בנבכי הקבלה שכו"ע מודים שזהו עיקר התו' האיך אפשר שהעלים כ"ז ולא הקנה בזה מאומה לתלמידיו, אתמהה] וכמו"כ על הח"ח שאין ידיעתו בזוהר מלמד מאומה על ידיעת תו' הנסתר העצומה לאין ערוך, והלא גם לתלמידיו יעץ ללמוד זוהר באופן שטחי וללא עמקות וכי התכוון בזה שכל הלומד זוהר יודע תורת הקבלה, ואם על לימוד יו"ד ושאר חלקי תו' העיד הח"ח על עצמו שהפסיד בזה מחמת עיסוקו הגדול בצרכי היהדות ובכתיבת המ"ב ק"ו על לימוד תו' הנסתר, וכמה צדקו דברי בראון, אנא עי' בדברים וקבל את האמת ממי שאמרה.